

رویکرد
فہمنگے تربیتی
دریادگیری

پیش نویس راهنمای تربیت اسلامی برای معلمان

منوچہر فضلی خانی

پژوہیاد علوم وفہننگ اسلامی

نشانی

قم، خیابان معلم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، نشر

پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

تلفن و دورنگار: ۳۷۸۳۲۸۳۳ - ۰۲۵

ص.پ: ۳۷۱۸۵/۳۶۸۸

کدپستی: ۳۷۱۵۶۱۶۵۹۱

مراکز پخش

۱. قم، میدان شهدا، تلفن و دورنگار ۳۷۸۳۲۸۳۴ - ۰۲۵

۲. تهران، خیابان انقلاب، روبروی در دانشگاه تهران،

پاساژ فروزنده، طبقه همکف، واحد ۲۱۲، تلفن:

۰۲۱ - ۶۶۹۵۱۵۳۴

وبگاه: www.pub.isca.ac.ir

رایانامه: nashr@isca.ac.ir

فروشگاه مجازی نشر: www.shop.isca.ac.ir

فروشگاه نشر دیجیتال: www.pajooahaan.ir

همه حقوق برای ناشر محفوظ است.

رویکرد فرهنگی - تربیتی در یادگیری

پیش‌نویس راهنمای تربیت اسلامی برای معلمان

منوچهر فضلی‌خانی

ناشر

پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

وابسته به دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم

تهیه

پژوهشکده فلسفه و کلام اسلامی

سروراستار

محمدباقر انصاری

ویراستار

اسماعیل جعفری

لیتوگرافی، چاپ و صحافی

چاپخانه مؤسسه بوستان کتاب

چاپ اول: زمستان ۱۳۹۸

شمارگان: ۲۵۰

قیمت: ۳۲۰۰۰ تومان

عنوان: ۵۷۴؛ مسلسل: ۸۹۴

سرشناسه:

عنوان و نام‌پدیدآور:

فضلی‌خانی، منوچهر، ۱۳۴۴ -

رویکرد فرهنگی - تربیتی در یادگیری: پیش‌نویس راهنمای تربیت اسلامی برای معلمان / منوچهر

فضلی‌خانی؛ تهیه پژوهشکده فلسفه و کلام اسلامی

قم: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، معاونت پژوهشی، پژوهشگاه علوم و فرهنگ

اسلامی، ۱۳۹۸

۱۶۰ ص.: جدول

۳۲۰۰۰ ریال:

مشخصات ظاهری:

شابک:

وضعیت فهرست‌نویسی:

فیا

کتابنامه: ص. [۱۳۳] - ۱۳۵؛ همچنین به صورت زیرنویس

یادداشت:

اسلام و علوم

موضوع:

علم و دین

موضوع:

دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، معاونت پژوهشی، پژوهشگاه علوم و فرهنگ

شناسه افزوده:

اسلامی. پژوهشکده فلسفه و کلام اسلامی

BP ۲۳۲/ف۶۹ ۱۳۹۸

رده‌بندی کنگره:

۲۹۷/۴۸۵

رده‌بندی دیویی:

۵۶۵۲۹۵۶

شماره کتابشناسی ملی:

شورای علمی همایش

❖ حجت الاسلام والمسلمین دکتر حمید پارسانیا (دانشگاه باقر العلوم علیه السلام)،
قم؛

❖ حجت الاسلام والمسلمین دکتر نجف لک زایی (پژوهشگاه علوم و فرهنگ
اسلامی دفتر تبلیغات، قم)؛

❖ دکتر ابراهیم علیپور (پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی دفتر تبلیغات، قم)؛

❖ حجت الاسلام والمسلمین دکتر محمدعلی مبینی (پژوهشگاه علوم و
فرهنگ اسلامی دفتر تبلیغات، قم)؛

❖ دکتر محمد فتحعلی خانی (پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، قم)؛

❖ حجت الاسلام والمسلمین دکتر احمدحسین شریفی (مؤسسه آموزشی و
پژوهشی امام خمینی علیه السلام، قم)؛

❖ حجت الاسلام والمسلمین دکتر علی لطیفی (پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، قم)؛

❖ دکتر حیدر تورانی (سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی، قم)؛

❖ جناب آقای سیدنصرت الله فاضلی (سازمان پژوهش و برنامه ریزی
آموزشی، قم)؛

سخنی با خواننده ۱۱

فصل اول:

معرفی طراحی آموزشی مبتنی بر رویکرد فرهنگی- تربیتی (اسلامی)

مقدمه ۱۵

۱. چستی رویکرد فرهنگی - تربیتی (اسلامی) آموزشی مبتنی بر رویکرد

فرهنگی و تربیتی ۱۶

۲. چگونگی آموزش مبتنی بر رویکرد تربیتی و دینی ۱۹

تحلیل دو رویکرد (الف و ب) ۱۹

معایب الف ۱۹

مزایای ب ۲۰

۳. معرفی مدل و الگوی طراحی آموزشی مبتنی بر رویکرد تربیتی ۲۰

مدل طرح درس «مبتنی بر رویکرد فرهنگی - تربیتی» ۲۱

پیوست کامل موقعیت‌ها و ظرفیت‌های فرهنگی و تربیتی ۲۳

۴. شرح مؤلفه‌های الگوی طرح درس مبتنی بر رویکرد فرهنگی - تربیتی ۲۴

- الف) عناصر ۲۴
- ب) ملاک‌ها ۲۴
- ج) شرح عناصر ۲۵
- د) پیوست کامل موفقیت‌ها و ظرفیت‌های فرهنگی و تربیتی ۲۵
- ۱) آیات قرآن کریم ۲۵
- ۲) احادیث و سیره ائمه اطهار (علیهم‌السلام) ۲۶
- ۳) فعالیت‌های اخلاقی - رفتاری و ۲۶
۵. سوابق طرح ۲۷

فصل دوم: اهداف و الزامات

۱. اهداف طرح ۲۹
۲. نقش و جایگاه طرح رویکرد فرهنگی - تربیتی در برنامه درسی سازمان پژوهش ۳۰
۳. مستندات قانونی ۳۰
۴. هدف‌های کلان ۳۲
۵. راهبردهای کلان ۳۳
۶. مخاطبان ۳۳
۷. ملاحظات اجرایی ۳۴

فصل سوم:

نمونه‌های طراحی آموزشی دروس: «مبتنی بر رویکرد فرهنگی - تربیتی»

۱. نمونه اول: درس «بکارید و بخورید» از ماده درسی علوم تجربی پایه پنجم ۳۶
- شرح قسمت یاددهی - یادگیری ۳۹

۴۱	الف) آیات قرآن کریم
۶۳	ب) فعالیت‌های اخلاقی - رفتاری و...
۶۴	۲. نمونه دوم: درس «آسمان در شب» از ماده درسی علوم تجربی پایه چهارم
۶۷	شرح قسمت یاددهی و یادگیری
۶۹	الف) آیات قرآن کریم
۸۱	ب) احادیث و سیره ائمه اطهار علیهم‌السلام
۸۲	ج) فعالیت‌های اخلاقی - رفتاری و...
۸۳	۳. نمونه سوم: درس «بدن ما (گوارش)» از ماده درسی علوم تجربی پایه چهارم
۸۵	شرح قسمت یاددهی - یادگیری
۸۷	پیوست کامل موقعیت‌ها و ظرفیت‌های فرهنگی و تربیتی
۸۷	الف) آیات قرآن کریم
۸۸	ب) احادیث و سیره ائمه اطهار علیهم‌السلام
۱۰۷	۴. نمونه چهارم: درس «چه خبر! (چشم)» از ماده درسی علوم تجربی پایه پنجم
۱۰۷	شرح قسمت یاددهی - یادگیری
۱۰۷	نام خدا، پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و ائمه اطهار علیهم‌السلام
۱۰۹	پیوست کامل موقعیت‌ها و ظرفیت‌های فرهنگی و تربیتی
۱۰۹	الف) آیات قرآن کریم
۱۱۳	ب) احادیث و سیره ائمه اطهار علیهم‌السلام
۱۱۸	ج) فعالیت‌های اخلاقی - رفتاری و...
۱۱۹	۵. نمونه پنجم: درس «سالم بمانید» از ماده درسی علوم تجربی پایه ششم
۱۲۲	شرح قسمت یاددهی یادگیری
۱۲۳	پیوست کامل موقعیت‌ها و ظرفیت‌های فرهنگی و تربیتی

۱۲۳	الف) آیات قرآن کریم
۱۲۴	ب) احادیث و سیره ائمه اطهار (علیهم السلام)
۱۲۶	ج) فعالیت‌های اخلاقی - رفتاری
۱۳۰	شرح قسمت یاددهی - یادگیری
۱۳۰	روش بدیعه‌پردازی
۱۳۱	پیوست کامل موقعیت‌ها و ظرفیت‌های فرهنگی و تربیتی
۱۳۳	کتابنامه

نمایه‌ها

۱۳۷	آیات
۱۴۹	روایات
۱۵۱	موضوعات
۱۵۷	اعلام و مشاهیر
۱۵۸	تئالگان
۱۵۹	کتاب‌ها

سخنی با خواننده

۱. علم دینی و اسلامی سازی علوم یکی از مباحث چالش برانگیز و مهم چند دهه اخیر می باشد که به جهت بهره گیری از ظرفیت عظیم دین در قلمرو دانش و رفع نواقص و محدودیت ها و آثار زیانبار علم مدرن مطرح و عرضه شده است. سابقه این بحث به قرن نوزده می رسد که به دنبال آشنایی مسلمانان با علوم مدرن و آشکار شدن پیامدهای مشخص علوم جدید - در کنار فواید فراوان آنها - در جهان غرب و دنیای اسلام مطرح و تبیین شد؛ اما در سال های اخیر به دلیل ماهیت دینی انقلاب اسلامی و توسعه علوم اسلامی بیشترین بحث های نظری را به خود اختصاص داده است.

۲. ایده دانشگاه اسلامی، تحول در علوم به ویژه علوم انسانی و اسلامی سازی آن و ارائه الگوی پیشرفت و توسعه مبتنی بر علم و دین و اندیشه اسلامی، همواره از مطالبات نظام و رهبری عالی آن بوده است؛ از این رو بررسی نظریه «علم اسلامی» و کاربست های آن در نظام آموزش و پرورش علاوه بر جایگاه علمی، پاسخی به این مطالبه و دغدغه نظام اسلامی است.

۳. نظریه علم دینی موافقان و مخالفان بسیاری دارد. برگزاری همایش «علم اسلامی» فراهم نمودن بستری برای تعامل و تعاطی افکار می باشد.

پژوهشکده فلسفه و کلام اسلامی بر اساس یکی از سیاست‌های بنیادین خود، محور تأملات و تعاملات نظری و مشوق تعاطی افکار و اندیشه‌هاست. در این میان همواره از کنار هم نهادن موافقان و مخالفان و تضارب آرا و نظریه‌پردازی و نواندیشی دینی استقبال می‌نماید.

۴. چند سال پیش مدیران وزارت آموزش و پرورش و سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی خدمت مقام معظم رهبری رسیده، گزارشی از فعالیت‌های خود ارائه نمودند. معظم‌له در آن جلسه از عقبه تئوریک و مبانی برنامه‌ها پرسیده و توصیه نمودند مسئولان مربوطه سراغ حوزه علمیه رفته، از مبانی اسلامی علوم در تدوین و برنامه‌ریزی‌ها بهره بگیرند. همایش «علم اسلامی و کاربردهای آن در آموزش و پرورش» تلاشی برای هموارسازی این مسیر و ایجاد بستری برای نظریه‌پردازی و ارائه الگوی مطلوب برای علم دینی و کاربردی نمودن آن می‌باشد که با همکاری وزارت آموزش و پرورش برگزار می‌شود.

۵. نویسنده محترم که از پیش‌کسوتان امر تعلیم و تربیت می‌باشد، ابتدا پیش‌نحسبی با عنوان الگوی معلم ربانی ارائه نمود و در ادامه با تشکیل جلسات متعدد و مشارکت کارشناسان دینی و آموزشی، پیش‌نویس طرح رویکرد اسلامی در یادگیری و آموزش (راهنمای معلم) را تهیه کرد. در این نوشتار سعی شده است ضمن ارائه مبانی نظری مسئله، مدلی برای اجرا تقدیم گردد.

۶. تا کنون بیش از دوازده نظریه در باب علم دینی از طرف موافقان ارائه شده است. همایش ضمن توجه به نظریات متعدد به دلایل ذیل، دیدگاه آیت‌الله

جوادى آملی را به صورت ویژه مورد بررسی و پژوهش قرار داد:

الف) این دیدگاه در میان متولیان آموزش کشور مورد اقبال و توجه بیشتری بوده است؛ از این رو در راستای همکاری فی مابین در اولویت تحقیق و تبیین و بررسی قرار گرفت. ب) نظریه آیت الله جوادى آملی دیدگاهی پیرامنه و پرحاشیه بوده است. این نظریه در سال های اخیر مورد توجه بسیاری از اندیشمندان واقع شده و موافقان و مخالفان بسیاری را پیدا کرده است؛ به علاوه سؤالات و ابهامات بسیاری درباره آن وجود دارد که روشن شدن آنها به تعمیق مبحث علم دینی و توسعه آن مدد می رساند؛ در ضمن پرداختن به نظریه علم دینی حضرت آیت الله جوادى آملی قدرشناسی از این عالم فرزانه و اندیشمند معاصر می باشد.

۷. پژوهشکده بر اساس تکلیف علمی و تعهد آزاداندیشی از همه دیدگاه ها و انعکاس آنها استقبال نموده و معیار پذیرش مقالات و آثار، رعایت اصول و قواعد علمی و کسب امتیاز لازم بوده است.

۸. حاصل بیش از یک سال تلاش همکاران و استادان معزز، ارائه بیش از ده مجلد کتاب و انتخاب چهل مقاله از میان مجموعه مقالات رسیده به همایش بود؛ از این رو لازم می دانم از همکاری صمیمانه حجت الاسلام والمسلمین دکتر پارسانیا ریاست محترم قطب بنیادهای نظری و نظام متقن علوم اسلامی - انسانی، آیت الله اعرافی (ریاست محترم حوزه های علمیه) بابت پذیرش دبیری علمی، ریاست محترم پژوهشگاه جناب حجت الاسلام والمسلمین دکتر نجف لک زایی، شورای محترم علمی و سیاست گذاری همایش، کلیه همکاران پژوهشکده به ویژه کارشناسان و رئیس اداره پژوهش، ناظران و ارزیابان محترم،

دوست دانشمندم جناب حجت الاسلام و المسلمین دکتر مبینی، قائم مقام محترم ریاست همایش، آقای سید جابر نیکو دبیر اجرایی آن، مؤلف محترم جناب دکتر فضل‌خانی، حجت الاسلام و المسلمین دکتر لطیفی و محمدی ارزیابان اثر و آقای دکتر دانش و نشر پژوهشگاه بابت مساعی بسیار در طبع این اثر تشکر نمایم و برای همه عزیزان توفیقات دو سرا را آرزو نمایم.

ابراهیم علیپور

رئیس پژوهشکده فلسفه و کلام اسلامی

رئیس همایش نظریه علم اسلامی

و کاربست آن در نظام آموزش و پرورش